СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

НАПЪЛНО АВТОМАТИЗИРАНИЯ ЛУКСОЗЕН КОМУНИЗЪМ – ОПИТ ЗА ПОДМЯНА НА ИДЕОЛОГИЯТА С ТЕХНОЛОГИЯ

Проф. д.н. Борислав Борисов
Стопанска академия „Д. А. Ценов“
Докт. Дмитрий Лем

Резюме: *През тази година излезе една книга на английския автор Аарон Бестани, която беше широко обсъждана, едновременно възхвалявана и критикувана. С нея авторът се стреми да докаже, че развитието на технологиите в близко бъдеще ще доведе до глобални промени в обществените отношения, ще реши проблемите на хората и ще възцари нов обществен строй, наречен „напълно автоматизиран луксозен комунизъм“. Интересът към книгата явно е продиктуван от желанието на много учени да прогнозират как сегашното общество може да се избави от своите недъзи. Но тази теория не дава обяснение защо ако богатството на държавите за едни е фактор за иновативност, то за други това не е така и те от генератори на иновации са се превърнали в консуматори на иновации. Налага се извода, че между богатството на държавите и демократичното устройство на обществото няма пряка връзка, което обяснява факта, че в света има редица богати държави с авторитарни режими. Тези два извода опровергават теорията на Бестани и я препращат към трудовете с утопичен характер.*

Ключови думи: *Fully Automated Luxury Communism; обществени отношения; технологичен напредък.*

JEL*: P00; O10.*

FULLY AUTOMATED LUXURY COMMUNISM - AN EXPERIENCE FOR REPLACING IDEOLOGY WITH TECHNOLOGY

Prof. Borislav Borisov,
D. A. Tsenov Academy of Economic – Svishtov
Dmitry Lem

Abstract: *A book by English author Aaron Bestany was released this year and was widely discussed, both lauded and criticized. With it, the author seeks to prove that the development of technology in the near future will lead to global changes in public relations, solve people's problems and give rise to a new social order called "fully automated luxury communism". The interest in the book seems to be driven by the desire of many authors to predict how the current society can get rid of its disabilities. But this theory does not explain why, if some countries' wealth is a factor for innovation, it is not the case for others, and*

they have become consumators from innovation generators. It has to be concluded that there is no direct connection between the wealth of states and the democratic structure of society, which explains the fact that there are a number of rich countries with authoritarian regimes in the world. These two conclusions refute Bestany's theory and refer it to works of a utopian natur.

Keywords: *Fully Automated Luxury Communism, public relations; technological advances.*

JEL*: P00; O10.*

In Memoriam

Решението да напиша този критичен преглед на една нова книга дойде при среща с проф. Николаев, бивш член на катедра „Планиране на народното стопанство“ при ВФСИ „Д. А. Ценов“, сега Стопанска академия. Срещата не беше по щастлив повод, напротив, събрахме се за да отдадем почит на споминалия се наш колега, преподавател, ръководител на катедрата и ректор, проф. д.ик.н. Димитър Панайотов. Тогава проф. Николаев сподели, че често двамата са си разменяли статии и книги, които после са обсъждали. Едни от последните интереси на проф. Панайотов са били идеите за т.нар. луксозен комунизъм (Luxury Communism – англ.). Професорът знаеше за разгорилата се във Великобритания и в други страни полемика по повод книгата на Аарон Бестани посветена на тази тема. След съдействие на друг наш възпитаник на ВФСИ и колега – проф. Димитър Иванов, живеещ и работещ в Лондон, двамата се сдобиват не със самата книга, но с две статии, посветени на нея. Не можах да откажа на проф. Николаев да направя критичен преглед и споделя с читателската аудитория какви са били последните научни интереси на проф. Димитър Панайотов.

1. Идеята на Бестани за автоматизирания луксозен комунизъм

В нашумялата напоследък книга на британският автор Аарон Бестани „Напълно автоматизиран луксозен комунизъм. Манифест“ (Aaron Bestani. Fully Automated Luxury Communism. A Manifesto. Verso Books, June, 2019, (ISBN: 9781786632623) авторът твърди, че напредъкът в технологиите е направил разбираема „политическата карта“, потвърждаваща идеите на Карл Маркс и на комунизма и че това може да доведе до трансформация в разпределението на богатството и

качеството на живот за всички на земята. Според Бестани автоматизацията е социалната революция, която Маркс отдавна е предвиждал. Основната му идея е, че богатство на обществото ще се генерира от екстремното предлагане на ценни ресурси, получавани от нови космически отрасли, като например добив на ресурси от астероиди. Напредъкът в роботика и автоматизация от своя страна ще направят хората до голяма степен освободени от непривлекателната ръчна работа. Новогенерираното богатство от тези технологии ще даде възможност на всички да живеят в лукс и изобилие.

Основата на аргументите на Бестани е, че съвременното общество се сблъсква едновременно с **пет свързани цивилизационни кризи**: изменение на климата, недостиг на ресурси, застаряване на обществото, нарастването на броя на бедните в световен мащаб и навлизане в нова епоха на технологиите. Те, според него, ще доведат до края на капитализма, какъвто го познаваме, но също така ще осигурят възможност за преход към нещо по-добро, което той нарича „Напълно автоматизиран луксозен комунизъм“, на английски „Fully Automated Luxury Communism (FALC)“ - идилична система, в която хората ще живеят както днешните милиардери, а луксът ще се превъплъти във всичко, тъй като обществото, основано на заработена заплата ще стане остаряла реликва като феодалния селянин и средновековен рицар“ (Bestani, June, 2019).

Капитализмът ще се срине, защото както автоматизацията, така и екстремното предлагане на ресурси ще направи всички стоки и услуги значително по-евтини. След като това се случи, твърди Бестани, тази нова система на напълно автоматизиран луксозен комунизъм ще бъде контролирана от избрано от народа ляво правителство.

Бестани се позовава на това, че Маркс вижда автоматизацията като централна за неговата комунистическа визия. Вместо да бъде заплаха за освобождаването на работници, както често я определят, автоматизацията всъщност освобождава работниците от тежкия труд. Ето защо, според него, е вярно ранното прозрение на Маркс, че страните, които са водещи в революционните промени са тези, които са на върха на капиталистическата модерност. „Едва сега знаем, че това означава преди всичко технология отколкото политиката “, казва още Бестани.

2. Трите предположения на Бестани

Твърденията на Бескани се основават главно на три предположения:

Първо предположение - Повечето работни места съвсем скоро ще бъдат автоматизирани. Бестани описва настъпващата автоматизация на производството, търговията на дребно, транспорта и здравеопазването. За бизнеса ползите от техническия прогрес са по-висока производителност и по-ниски разходи, както и избягване на сложността на управлението на хора. За работниците – лесната, безопасност, задоволеност.

На това твърдение не е трудно да се възрази, ако забележим, че все по-често производството изисква управление на нови и модерни технологии, което показва, че технологията създава нови работни места, а не просто заменя хората с роботи, т.е. не само улеснява работниците, но и ги кара да усвояват нови умения, да се преквалифицират и усъвършенстват.

Второ предположение - Новите космически индустрии ще бъдат икономически много по-ефективни. Основава се на разбирането, че ценообразуването в рамките на капиталистическата структура се основава на ограниченото предлагане, така че развитието на космическата промишленост за добив на ресурси ще увеличи драстично предлагането на ценни материали, като ще понижи цените. „Границите на земята вече няма да имат значение - защото вместо това ще залепим небето“, казва Бестани.

Тази идея – за новите възможности за снабдяване с ресурси, което ще срине ценностната система на капитализма и ще освободи работниците, е централна за FALC. Бестани обаче забравя, че лесната достъпност до потребителни стоки автоматично води до увеличаване на потребяващите ги индивиди, т.е. до увеличаване на населението. Свидетели сме на това, как населението на света се увеличава по геометрична прогресия дори над възможностите на ресурсите за задоволяване на основните му потребности, което е причина за разделението на хората на бедни и богати. Това увеличение на населението води до задълбочаване на редица съществуващи проблеми, както и до появата на нови, непознати до сега. Сред съществуващите можем да споменем само градския транспорт, който макар и напълно автоматизиран ще трябва да превозва двойно и тройно повече пътници, логистиката на стоките, организацията на жизнената среда и пр. Може технологиите за създаване на умни градове и умни къщи да се развият неимоверно, но желаещите да живеят в тях ще нарасне реципрочно с възможностите за удовлетворяването им, т.е. пак ще има такива, които няма да могат да бъдат задоволени.

Трето предположение – Хората не обичат да работят. Да приемем обаче, че хората в крайна сметка ще достигнат до ресурсите, предлагани от космоса и че това ще доведе до икономическата изгода за всички на земята. С машините, заместващи човешкия труд, те ще се освободят от всички ръчни и интелектуални усилия. Остава обаче въпроса - какво ще правят хората с новото си свободно време? Няма ли да потърсят други, по приятни занимания, които биха породили нови потребности?

Бестани наистина се размечтава: „Под FALC, казва той, ще видим повече от света, ще ядем разновидности на храна, за които никога не сме чували, и ще водим живот еквивалент - ако желаем - на днешните милиардери. Луксът ще се превъплъти във всичко, тъй като обществото, основано на труд, става реликва от историята, както феодалния селянин и средновековен рицар.“ (Bestani, June, 2019). Авторът подкрепя марксистката теза, че производствените отношения формират икономическата структура на обществото, върху която възниква правна и политическа надстройка. Когато производителните сили в обществото влизат в конфликт със съществуващите производствени отношения, промените в икономическата основа на обществото водят до ера на социална революция, в която се променя цялата надстройка. Той обаче тълкува надстройката като „споделена популярна култура, като начин за разбиране нае природата и дори как начин за формиране на собствените си личности“ (Bestani, June, 2019). Това превръща конкретното наблюдение на Маркс за връзката на икономическата и политическата власт в нещо елементарно, премълчавайки това как трябва да се постигне социалната промяна, приемайки, че тя ще настъпи автоматично с развитието на технологиите.

Ние, живелите през годините на социализма добре знаем, че комунистическата идея се проваля не толкова поради изоставане в технологиите, а поради застой в обществените отношения и устройството на обществото. При социализма господстваше идеологията, че обществените отношения са по-развити и напредничави от тези в капиталистическите страни, но на практика се оказа, че те противоречат на естествената човешка природа и стремеж към заслужено облагодетелстване на индивидите в резултат на положените от тях усилия, който беше подменен с принципа на уравниловката. Така че марксистката постановка за изоставането на обществените отношения от развитието на производителните сили и неизбежното настъпване на революционни сътресения не трябва просто да се приема или отхвърля, а правилно да се разбере.

Както казва Elaine Graham-Leigh в соята критична рецензия на книгата на Бестани от 20 юни 2019, озаглавена „Напълно автоматизиран луксозен комунизъм – утопия или революционно търсене?“ (Graham-Leigh, June 20, 2019) „технологичния детерминизъм, демонстрира доста тревожна вяра в капиталистическата мантра, че търсенето определя предлагането, а не марксисткото разбиране, че е обратното. Особено в случая с храната има изобилие от доказателства за това как хранителните навици са се оформяли в продължение на повече от век от нуждите на хранителните корпорации, а не от индивидуалните предпочитания“. А може би и двете концепции са верни или с други думи, новото предлагане на екологично чисти, ресурсоспестяващи, евтини, здравословни и пр. продукти, за които говори Бестани ще доведат до промени в търсенето, които от своя страна, ще променят предлагането и така до без край.

3. Критични бележки към теорията на Аарон Бестани

Все по-очевидно е желанието за промяна на съществуващия световен ред и на обществените отношения. Търсят се алтернативи, които някои автори като Бестани виждат в автоматичното усъвършенстване на обществото в резултат на новите технологии. Може да се направи релация с идеите на екомодернистите, които алармират за опасност от климатична криза в резултат на прекомерна консумация на ресурси, но те пропагандират въздържането от потребление, докато Бестани, за разлика от екомодернистите, намира решението на екологичните кризи в новите технологии, които ще задоволят всички потребности на хората.

Съществуването на общество без потребности го обрича на застой. Защото нищо не може да задвижи обществото напред така, както една обективно възникнала потребност. Затова когато читателят реши да прочете книгата на Бестани би било полезно преди това да се запознае с научно-фантастичната новела „Формула на невъзможното“ (1963) на Евгений Войскунски и Исай Лукодянов за да разбере как пълното задоволяване води до израждане на цивилизациите, както и с книгите (не филмите) „Аз роботът“ (1959) на Айзък Азимов“ и „451 градуса по Фаренхайт“(1953) на Рей Бредбъри за да осъзнае, че техническите постижения не винаги имат само положителен ефект върху развитието на обществото.

Бестани пренебрегва факта, че реално в обществото съществуват противоречия, които не могат да бъдат преодолени с технологиите,

защото са породени от различното обществено положение, интереси и разбирания на различните хора и групи от хора (класи, касти, секти, съсловия, граждански сдружения, партии, корпорации, нации и пр.) Нека вземем един пример – най-богатите страни, оценени по показателя БВП на глава от населението са следните:

Таблица 1

БВП на глава от населението през 2018 г.

Rank	Country/Territory	US$
1	Люксембург	114,234
2	Швейцария	82,950
3	Норвегия	81,695
4	Република Изландия	76,099
5	Исландия	74,278
6	Катар	70,780
7	Сингапур	64,041
8	Съединени щати	62,606
9	Дания	60,692
10	Австралия	56,352
11	Швеция	53,873
12	Нидерландия	53,106

Източник: https://bg.db-city.com/Страна--Брутен-вътрешен-продукт-на-глава-от-населението

Също така богати сред първите 40 държави в света през 2018 година са Обединените арабски емирства – 23 място, Бруней – 27, Кувейт – 30, Бахрейн – 34, Саудитска арабия – 35. България е на 69-то място с България 9 267 USD на глава от населението годишно.

В същото време, не всички от богатите са достатъчно иновативни, т.е. световния прогрес се движи от определена група богати страни, докато други богати използват иновативните продукти, създадени от първите. Равнищата на Индекса за иновативност, публикувани от Bloomberg показват, че най-иновативните страни са Южна Корея, Германия, Финландия, Швейцария, Израел, Сингапур, Швеция, САЩ, Япония, Франция.

Таблица 2

Най-иновативните страни в света

2019 Rank	Economy	Total Score
#1	South Korea	87.38
#2	Germany	87.3
#3	Finland	85.57
#4	Switzerland	85.49
#5	Israel	84.78
#6	Singapore	84.49
#7	Sweden	84.15
#8	United States	83.21
#9	Japan	81.96
#10	France	81.67

Източник: https://www.visualcapitalist.com/the-10-most-innovative-economies-in-2019/

Обединените арабски емирства, които са 24-ти по богатство са на 46-то място по иновативност с рейтинг 52.93, Кувейт, които са на 30-то място по богатство са на 55-то по иновативност с рейтинг 47.27, Саудитска арабия с 36 място по богатство е на 56-то по иновативност с рейтинг 47.18, Катар, която е на 6-то място по богатство се нарежда на 57-мо по иновативност с рейтинг 46.58. Други богати държави като Бруней и Бахрейн въобще ги няма в класацията. Оценявани са само 95 страни, тъй като останалите не са представили данни.

В класацията за иновативност България заема 41-во място. По този показател сме преди Сърбия и Хърватия, но отстъпваме на Гърция, Румъния и Турция.

Освен сравнението на богатството с иновативността на отделните държави е интересно да се направи съпоставка и с техния Индекс на демокрация, който има пряко отношение към установените обществени отношения в тези държави. Съгласно класацията на The Economist 10-те най-демократични държави в света са Норвегия, Исландия, Швеция, Нова Зеландия, Дания, Канада, Ирландия, Финландия, Швейцария и Холандия (The Economist, 2018). България е на 46-то място, което кореспондира с мястото й по отношение на иновативността и на

богатство, даже с по-малко БВП на глава от населението страната ни се нарежда след първите 50 държави по иновативност и по демокрация.

Таблица 3

Най-демократичните страни света, според Индекса на демокрация

	Rank	Overall score	Electoral process and pluralism	Functioning of government	Political participation	Political culture	Civil liberties
Full democracies							
Norway	1	9.87	10.00	9.64	10.00	10.00	9.71
Iceland	2	9.58	10.00	9.29	8.89	10.00	9.71
Sweden	3	9.39	9.58	9.64	8.33	10.00	9.41
New Zealand	4	9.26	10.00	9.29	8.89	8.13	10.00
Denmark	5	9.22	10.00	9.29	8.33	9.38	9.12
Canada	6=	9.15	9.58	9.64	7.78	8.75	10.00
Ireland	6=	9.15	9.58	7.86	8.33	10.00	10.00
Finland	8	9.14	10.00	8.93	8.33	8.75	9.71
Australia	9	9.09	10.00	8.93	7.78	8.75	10.00
Switzerland	10	9.03	9.58	9.29	7.78	9.38	9.12
Netherlands	11	8.89	9.58	9.29	8.33	8.13	9.12

Източник: http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler. ashx?fi= Democracy_Index_2018.pdf&mode=wp&campaignid=Democracy2018

Това което обаче прави силно впечатление е значителното изоставане в класацията на такива богати държави като Кувейт (116-то място), Катар (133-то място), Обединените арабски емирства (147-мо място), Бахрейн (148-мо място), Саудитска арабия (159-то място).

Като отделен клъстер от държави се очертават средноазиатските страни от бившия СССР. Самата Русия също може да се причисли към тази група. Тя заема 60-то място по показателя БВП на глава от населението, но една 144-то по равнище на Индекса на демокрация. Силно развиващият се напоследък Казахстан заема 71-во място по богатство, почти колкото България, но дели 144-тото място по демокрация с Русия. Туркменистан е78-ми по БВП на глава но 162-ри по демокрация, а Азербайджан, който е на 103то място по БВП на глава от населението е 149-ти по демократично устройство. Характерно за тази група страни е генерирането на голяма част от БВП на основата на износа на суровини, предимно нефт и газ. Ако за Русия може да се твърди, че има сериозни постижения в иновациите, особено в космическата и военната индустрия, то за останалите държави иновациите присъстват предимно в националните стратегии като политически приоритет. Наскоро Казахстан преструктурира своите министерства, като създаде Министерство на цифровото развитие, иновациите и

космическата промишленост, а Узбекистан (155-та по богатство и 156-та по демокрация) от няколко години има Министерство на иновационното развитие. С Указ на президента на страната е поставена целта до 2030 г. Узбекистан да бъде сред първите 50 страни по Индекс на иновационно развитие (Спутник Узбекистан, 2018).

Основните изводи от изложеното по-горе, са два:

1. Ако богатството на държавите за някои от тях е фактор за иновативност, то за други това не е така и те от генератори на иновации се превръщат в консуматори на иновации.

2. Между богатството на държавите и демократичното устройство на обществото няма пряка връзка, което обяснява факта, че в света има редица богати държави с авторитарни режими.

Тези два извода, основани на реални факти, сриват теорията на Бестани, че развитието на технологиите автоматично ще доведе до едно по-справедливо общество. Той случайно или умишлено избягва да отговори на един основен въпрос – кой все пак ще управлява всичко това? Едно общество, една държава, един град или една корпорация не могат без управление. Управлението е ресурс, а той не може да бъде еднакво достъпен за всички. Тогава?

Убеден съм, че в бъдеще ще има връщане към Маркс под някаква форма. Но да не забравяме, че преди Маркс е бил Томас Мор.

Заключение

Защо професор Димитър Панайотов се е интересувал в последните си дни от книгата на Аарон Бестани? Дали не е от носталгия по комунизма? Едва ли. Авторът на „Принос към теорията на стопанското управление (1977) и „Стратегическо планиране“ (1990), в които са представени най-модерните за времето си икономически концепции, методи и модели не може лесно да бъде подведен от една нова утопия. Но той винаги е проявявал афинитет към новото, отнасяйки се към него понякога възторжено, понякога критично, но никога апатично.

Библиография

Bestani, A. (June, 2019). *Fully Automated Luxury Communism. A Manifesto.* Verso Books.

Graham-Leigh, E. (June 20, 2019). Fully Automated Luxury Communism: Utopianism or revolutionary demand? *Book Reviews*.

The Economist. (2018). *Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy.* Извлечено от https://www.eiu.com/n/: http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=Democracy_Index_2018.pdf&mode=wp&campaignid=Democracy2018

https://uz.sputniknews.ru/society/20180922/9501460/Uzbekistan-k-2030-godu-nameren-voyti-v-reyting-50-peredovykh-stran-mira.html